

Martin Heidegger –
Ludwig von Ficker
BRIEFWECHSEL
1952–1967

K vydání připravil Matthias Flat-
scher, Stuttgart 2004, 176 str.

Ludwig von Ficker¹ byl spisovatelem,
nakladatelem a esejistou, který spolu
s Karlem Krausem určovali intelek-
tuální život především ve skomírající
rakousko-uherské monarchii, ale
i v předválečném Německu. V roce
1910 založil kulturní časopis *Bren-
ner*, byl dvorním vydavatelem a patro-
nem básníka Georga Trakla, měl blíz-
ko k Ludwiku Wittgensteinovi (právě
přes L. von Fickera rozdal L. Wit-
tgenstein své dědictví rakouským
umělcům) a Rainer Maria Rilke.
Byla to právě Heideggerova před-
náška o Traklovi,² která obě výrazné
individuality svedla dohromady, což
především von Fickerovi zpočátku
přinášelo nemalou kritiku od židov-
ských literátů a intelektuálů. Nicméně
právě vztah k von Fickerovi a von
Fickerovy reference o Heideggerovi
výrazně pomohly k tomu, že Heideg-

ger začal být stran židovských inte-
lektuálů, pokud to zrovna nebyl
Adorno či Arendtová, pomalu „brán
na milost“, takže ze vzájemného vzta-
hu profitoval především německý fi-
losof.

Podobně jako v případě Heidegge-
rovy korespondence s básnířkou Im-
mou von Bodmershofovou,³ a na roz-
díl od zdvořilostní korespondence
s Bernhardem Weltem a Maxem
Müllerem,⁴ je i tato korespondence
„nabitá“ myšlenkovými motivy, které
se pochopitelně v první řadě týkají
jednak vztahu básněni, myšlení a řeči,
jednak Georga Trakla. Publikace se-
stává ze dvou částí: v první je obsaže-
na bohatě komentovaná koresponden-
ce (celkově 60 dopisů na str. 33–100);
v druhé jsou otištěny dva von Ficke-
rovy a jeden Heideggerův text týkající
se osoby a díla Georga Trakla (str.
101–137, komentář str. 139–172).
Von Ficker dává nepokrytě najevo
svůj obdiv k německému filosofovi,
který na oplátku vyzdvihuje von Fic-
kerův přínos k dějinám německého
intelektuálního života od počátku
20. století. Heidegger se von Fickero-
vi přiznává, že během jeho příspěvku
o posledním setkání s G. Traklem
v krakovském špitálu se mu do očí

¹ Ludwig von Ficker se narodil 13. 4. 1880 v Mnichově a zemřel 20. 3. 1967 v Innsbrucku.

² M. Heidegger, *Die Sprache im Gedicht. Georg Trakl, eine Erörterung seines Gedichts*, in: *GA I Abt.*, sv. 12: *Unterwegs zur Sprache*, Frankfurt a. M. 1985, str. 31–78. Heidegger proslovili tuto přednášku na Bühlerhöhe 4. 10. 1952, kde se s von Fickerem seznámili.

³ M. Heidegger – I. von Bodmershof, *Briefwechsel 1959–1976*, Stuttgart 2000.

⁴ M. Heidegger – B. Welte, *Briefe und Begegnungen*, Stuttgart 2003. M. Heidegger, *Briefe an Max Müller und andere Dokumente*, Freiburg – München 2003.

vedraly slzy dojetí. Skutečně bylo až tragické, jaká souhra okolností zabránila L. Wittgensteinovi, aby na von Fickerovu přímluvu zachránil Traklovi život, avšak přijel o tři dny později a našel Trakla již mrtvého. Důstojník Wittgenstein měl totiž na rozdíl od „civila“ von Fickera šanci dostat duševně zhroutěného Trakla domů do Innsbrucku. Neméně pozoruhodné je, jak silně věřící katolík von Ficker ohleduplně obchází konfrontaci s katolickým renegátem Heideggerem ve věci interpretace Traklova básnického díla, a dokonce Heideggera brání před konfesní kritikou stran jiných Traklových vykladačů, o čemž je možné získat detailní odkazy v tradičně bohatém poznámkovém aparátu, jak je pro ediční práci nakladatelství Klett-Cotta typické.

Byly to básně Georga Trakla, při jejichž interpretaci Heidegger naplno využil hermeneutického klíče Součtveří (Geviert) Země a Nebe, božských a smrtelných.⁵ Řeč jako „sou-

zvuk ticha“ se stává radikalizací určité řeči jako „domu bytí“ z Heideggerova *Dopisu o „Humanismu“*.⁶ To souvisí s proměnou určení povahy lidství člověka z „pastýře bytí“ ze zmíněného *Dopisu* ve smrtelníka tak, jak to odpovídá motivu Součtveří, v jehož rámci smrtelní čelí božským, přijímají Nebe, uchovávají Zemi a zmáhají smrt (ve smyslu přijetí smrti).⁷ Von Ficker nadšeně vítá možnost rozšíření interpretačních perspektiv Traklova díla, byť stál před Heideggerovým dílem bezradný, podobně jako je bezradná většina heideggerovských badatelů. Nicméně nesnaží se na rozdíl od dnešních historiků filosofie tento nesnadný a klíčový motiv Heideggerova pozdního myšlení ani bagatelizovat, ani zesměšňovat, ani vzývat jako (pseudo)mytické orákulum.

Von Ficker si je vědom své filosofické (ne)kompetentnosti a Heidegger zrovna tak tuší, jaké meze pochopení mu jsou vytyčeny. Avšak von Ficker, aniž by plně chápal smysl motivu

⁵ Heidegger při interpretaci básní R. M. Rilkeho či S. Georgeho motivu Součtveří nikdy neužil. Použil ho pouze v případě Trakla a Hölderlina.

⁶ M. Heidegger, *Der Brief über den „Humanismus“*, in: *GA I. Abt.*, sv. 9: *Wegmarken*, Frankfurt a. M. 1976 (česky: *O humanismu*, přel. P. Kurka, Praha 2000).

⁷ Srv. M. Heidegger, *GA III. Abt.*, sv. 79: *Bremer und Freiburger Vorträge*, Frankfurt a. M. 1994, str. 17–18 (tzv. „brémský cyklus“), též in: *GA I. Abt.*, sv. 7: *Vorträge und Aufsätze*, Frankfurt a. M. 2002, str. 180 (přednáška „Das Ding“ – Věc): „Smrtelní jsou lidé. Slují smrtelní, neboť zmohou zemřít. Zemřít znamená: zmocí smrt jako smrt. Jen člověk umírá. Zvíře hyne. Nemá smrt ani před, ani za sebou. Smrt je schrána nicu, totiž toho, co v žádném ohledu nikdy není cosi jsoucího, co přesto však prodlévá, totiž jakožto bytí samo. Smrt jakožto schrána nicu v sobě halí to, co z bytí prodlévá. *Smrt je jakožto schrána nicu skryší bytí*. Smrtelní nazýváme smrtelnými – nikoli proto, že by jejich pozemský život končil, nýbrž proto, že zmáhají smrt jako smrt. Smrtelní jsou těmi, kterými jsou, totiž smrtelníky <pouze tehdy>, jestliže prodlévají ve skryší bytí. Jsou prodlévajícím zadržením k bytí jako bytí.“

Součtveří, jasně ví, že Heidegger se jím pokouší uchopit a artikulovat, byť jakkoli podivně, cosi bytostného, co je tradiční historicko-učeneckou, filologicko-puristickou „metodou“ nepřístupné. A právě podivuhodnost Heideggerovy řeči je jednoznačným dokladem toho, že se Heidegger pokouší o cosi zásadního. Jestliže Heidegger používá nezvyklý *styl* řeči, tak to má své zdůvodnění v *samotné záležitosti*, o kterou v myšlení jde (Sache des Denkens), nemá to ani analogii ani oporu *nikde mimo* tuto záležitost samu. Von Ficker na vlastní kůži zakouší údiv jako počátek filosofování, byť již sám nemá sil tuto cestu sledovat. Je to údiv nad přiblížením toho, co je nepřiblížitelné, nicméně stále přítomné nablízku: toho, co Heidegger v pozdní fázi svého myšlení nazývá *das Unscheinbare* – to, co je nepatrné a zároveň nikoli zdánlivé. Jde o motiv tzv. „blížící se blízkosti“ (die nähernde Nähe) jakožto „srdce“ Součtveří, v němž Heidegger fixuje samotný motiv „Ereignis“. Von Ficker v údivu sleduje Heideggerovy náznaky ve vzpomínce na Trakla, který si *také* volil podivuhodný *styl* řeči,

který nemá oporu a zdůvodnění nikde jinde než sám v sobě. Kdyby Trakl neusiloval o vyslovení čehosi, co si vynucuje svůj patřičný styl řeči, jistě by ho nepoužil; to bychom se však o žádném Traklovi ani nedozvěděli. Tak jako bychom se nedozvěděli o Heideggerovi. Anebo je ve snaze znemožňovat interpretaci klíčových úvah Součtveří *politický* zájem, jenž usiluje o to, aby z Heideggera zbyla skutečně jenom jeho groteskní „rektorská angažovanost“, tedy *rezignace* na vyrovnání se s podstatným myslitelským odkazem shrnujícím dosavadní dějiny západního myšlení? Tedy *rezignace* na filosofii samu? Je to snaha arogantně se zaklínat slovy jako „filosofie“ a „srozumitelnost“ proto, *aby se vlastně žádná filosofie neděla*, abychom zůstali u obrábění historických „dat“ a hromadili nepotřebné „sekundární“ studie pro ně samé? Současný akademický, politickou svázaný a určený provoz se má od pokorného Ludwiga von Fickera mnohé co učit.

Aleš Novák